

Kostely z konzumní doby

Zdroj:	Víkend Dnes
Datum vydání:	17.5.2014
Odkaz:	http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp
Číslo:	20
Strana:	15
Autor:	JAKUB POKORNÝ
Rubrika:	Téma
Oblast:	Časopisy - suplementy

Přes tisíc českých **kostelů** otevře příští pátek vrata návštěvníkům nezvykle večer či v noci. Česko se chystá na velkolepou Noc **kostelů**. Možná vás překvapí, že svatostánky zdaleka nejsou jen staleté památky, ale najdete mezi nimi i pozoruhodné moderní stavby. JAKÉ JSOU JEJICH PŘÍBĚHY?

Obří pražské sídliště Jižní Město na první pohled nevypadá zrovna jako vzor duchovního místa. Ale zdání občas klame. Není to zase tak dávno, co právě tady, mezi nekonečnými řadami paneláků, stávaly "fronty na **Boha**".

"Když tu vyrostlo obří sídliště, **věřící** lidé se do starého **kostela** nevešli," vzpomíná místní **farář** Michael Špilar. "V jednom období devadesátých let se dokonce farnost scházela ve vojenském stanu na parkovišti. Hrdě ho všichni nazývali Stan **svatého** Pavla. Ale i ten brzy přestal stačit." A bylo ještě hůř: plátěný svatostánek nevydržel drsné pražské klima. "Stan se rozpadl opotřebením. Pak se lidé scházeli v objektu bývalé mateřské školky a založili tam **kapli svaté** Ludmily. Ale to už zrála myšlenka postavit opravdu moderní **kostel**," vykládá pan Špilar.

Základní kámen Komunitního centra Matky Terezy posvětil už v roce 1997 **papež** a nyní **svatý** Jan Pavel II., načež kámen musel být na 8 let uschován a na místě stavby spočinul až při jejím startu v roce 2005. První část byla otevřena v roce 2007.

Výsledkem je rozsáhlá betonová stavba, která je se strohou architekturou a vysokou věží vidět už z dálky – od vstupu do stanice metra Háje. Sakrální objekt paradoxně vrátil šedou barvu mezi paneláky, jejichž kdysi uniformní cementové fasády mezitím rozkvetly barevnými omítkami. Moderní pražský **kostel** má štíhlou věž se zvony jakoby zavěšenými volně ve vzduchu. Dokonce se věží dá projít jako branou. Jasná stopa nové doby: dole je vjezd pro auta.

Překvapivé stavby

Moderní **chrámy** fascinují tím, jak jsou to vlastně dost nepravděpodobné stavby. Vždyť jak je možné, že se někomu podařilo postavit v komunistické době nebo následné konzumní epoše něco tak zdánlivě "nepotřebného", jako je **kostel**?

Projekt nového svatostánku na téměř "misijním" území Jižního Města byl jednou z priorit **Arcibiskupství** pražského, ovšem peníze se sháněly těžko. Stavba přišla na 110 milionů korun a nejenže není podle **faráře** Špilara dosud splacená, ona není pořád ani dokončená.

Od posvěcení základního kamene zanedlouho uplyne 20 let a úplná dostavba je v nedohlednu. Na severní straně chybí asi čtvrtina areálu. "Tam jsme počítali s kanceláři a technickým zázemím pro sál. Fungovat tu můžeme, ačkoli to není tak komfortní," říká **farář** Špilar a věří, že komunitní centrum nedopadne jako **Chrám svatého** Víta, který se stavěl stovky let.

Budiž světlo

Bůh si našel v nové době cestu i na další pražské sídliště. V jiné rozsáhlé obytné čtvrti, Jihozápadním Městě, najdete u stanice metra Hůrka modrou stavbu Komunitního centra **svatého** Prokopa. Dílo architekta Zdeňka Jirana, připomínající plující loď, pochází z roku 2001. Stavbu iniciovaly francouzské **řádové** sestry a z celé poloviny ji hradili sponzoři. Přispěla i městská část Praha 13. **Kostel** byl postaven za pouhý rok.

První dojem? Vchod do komunitního centra s prosklenými dveřmi připomíná ze všeho nejvíc – prostě kulturák. A vstup do **kostela**, to je, jako by člověk vcházel do další kanceláře. Prostě jen projdete dveřmi s nápisem "**Kostel**".

Na Hůrce bylo štěstí, že jsem se dostal dovnitř. U moderních **kostelů** má totiž návštěvník ten problém, že nejsou mimo bohoslužby zpravidla otevřené. Asi se moc nepočítá s tím, že by tam nějaký náhodný poutník chtěl nakukovat jako do nějaké "památky". A přitom je i tady co obdivovat! Moderní **kostely** jsou na rozdíl od těch historických hodně světlé a ten na Hůrce není výjimkou. Během mé exkurze sem okny padalo jasné odpolední světlo. Na "kůru" stály i bicí připravené asi pro **křesťanský** rock, vzadu za lavicemi obyčejné čalouněné židle. Na zdi visela naivistická křížová cesta. Dohromady to dávalo normální, příjemné prostředí. Když jsem chvíli přemýšlel, co mi tu chybí, došlo mi, že klasický "**kostelní** chlad".

Hledal jsem motivy stavitelů sídlištních **kostelů** a všiml jsem si, že se zřetelně inspirovali funkcionalismem. Když jsem o pár dní později procházel kolem **kostela** **svatého** Jana Nepomuckého v Praze-Košířích, postaveného ve 40. letech za druhé světové války, silně mi ho oba současné sídlištní **chrámy** připomínaly.

Křídla nad vesnicí

Církevní moderna zdaleka není vyhrazena jen městským sídlištím. Na Vysočině, kousek od Žďáru nad Sázavou, stojí na návsi ve vesnici Slavkovice, která má pouhých 412 obyvatel, kostelík Božího milosrdenství, dostavěný v roce 2008.

Uprostřed obyčejné vesnice, kde by člověk čekal něco barokního, působí zvláště. Vyniká charakteristickou střechou ve tvaru papírové vlaštovky a útlou věžičkou či spíš sloupem s hodinami. Skoro se nechce věřit, že příběh jeho vzniku je tak prostý – místní prostě chtěli **kostel**. "Hlavní **kostel** je v Jamách a v okolí jsou čtyři vesnice. Ve třech stojí **kaplička**, jen ve Slavkovicích chyběla, tak se tam lidé nejdříve scházeli po domech, někde v obýváku. Bylo jich třeba čtyřicet. A tak se rozhodli stavět **kapli** a skončilo to stavbou **kostela**," vypráví slavkovický rodák Jan Peňáz.

Na **kostel** se pořádala sbírka a pomohlo i to, že v polském Krakově se tou dobou měl stavět **kostel** se stejným názvem "Božího milosrdenství". Někteří čeští dárci, původně rozhodnutí přispět na Krakov, se rozhodli poslat peníze do českých Slavkovic.

Protipólem vesnického slavkovického kostelíka je **kostel** **svatého** Václava v Břeclavi, asi jediný z **kostelů** postavených po roce 1989, který stojí v centru většího města a de facto tvoří jeho novodobou dominantu a symbol. Postavil ho stejně jako Slavkovice brněnský architekt Ludvík Kolek. Můžeme ho celkem klidně nazývat "Dienzenhoferem 20. a 21. století", jelikož má za sebou v Česku asi nejvíc **kostelů**. Jeden dokázal postavit i za totality – v Senetářově u Blanska.

Komunisté přehlédli **kostel**

Jak je možné, že se podařilo za socialismu prosadit **kostel**? Skoro všechny projekty se vměstnaly do krátké doby relativní svobody v roce 1968. Zářným příkladem je právě Kolkův **kostel** **svatého** Josefa v Senetářově. Zdobí ho abstraktní křížová cesta od malíře Mikuláše Medka, byl otevřený v roce 1971 a je to asi nejznámější poválečná

sakrální stavba u nás. O **kostelu** inspirovaném stavbami Le Corbusiera se traduje, že si komunističtí funkcionáři dva roky vůbec nevšimli výstavby. Povoleno byl jen na "okresní" úrovni...

V následujících letech normalizace byl podle historika architektury Zdeňka Lukeše v Čechách postaven jediný **kostel**, a to v Mostě jako náhrada za přesunutý **chrám**, v němž vzniklo muzeum. "Nový kostelík architekta Michala Sborwitze nesměl mít věž," podotýká Lukeš. Vznikla tak pozoruhodná oblá stavba s kruhovým oknem jak odněkud z ponorky. Jak se píše na webu mostecké farnosti: "I málokdo z Mostečanů vůbec ví, že za budovou muzea je ukryt **kostel**." Začal se stavět v roce 1983 a paradoxně byl po šesti letech budování vysvěcen až v prosinci 1989, tedy už po pádu komunistického režimu. Je zasvěcen **svatému** Václavovi, protože jméno stejného **světce** nesl i jiný **kostel**, který ustoupil těžbě při bourání starého Mostu.

Kuriozity versus kritika

Mezi současnými **kostely** lze najít všelijaké kuriozity. Jedna z nich stojí právě v Mostě. V roce 2010 tam vznikl pravoslavný dřevěný kostelík **svatého** Valentýna ve stylu rumunské gotiky jako památka na Rumuny, kteří zahynuli v Československu za druhé světové války.

A pak je tu **kostel svatého** Ducha v Ostravě-Zábřehu, jenž bílým válcovitým tvarem s jakoby bokem odloženou hranolovitou betonovou věží připomíná ze všeho nejvíc asi vesmírný koráb mimozemšťanů. Získal cenu "Stavba roku" Moravskoslezského kraje.

Historik architektury Zdeněk Lukeš, jenž napsal o současných **kostelech** stať do Kritické přílohy Revolver Revue, nad novými **církevními** stavbami kdovíjak nejásá: "Podle mého názoru mají být moderní **kostely** prosté, neokázalé stavby, které ovšem musí mít i jistou monumentalitu a noblesu. Je to dost těžký úkol, ale že to jde, dokazuje třeba Plečnikův nebo Gočárovův **kostel** z přelomu 20. a 30. let na pražských Vinohradech, respektive ve Vršovcích." Lukeš vidí problém i v tom, že "**církev** zpravidla nevypisuje soutěže a stavby zadává rutinérům, **kostely** pak někdy vypadají jako venkovské samoobsluhy nebo odpalovací rampy".

A přece i historika, jemuž ultramoderna nevoní, dokážou soudobí projektanti potěšit. Výjimečným počinem je v tomto směru **kaple** v Jestřebí u Jihlavy z roku 1998, která působí, jako kdyby vznikla v baroku – takhle šikovně maskuje datum zrodu. Baňatou bílou stavbu se zvonem na fasádě "prozrazuje" vlastně jen nezvykle prohnutá střecha.

Kaplička od souseda

Pozoruhodný příběh nabízí **kaple** v Bílce na Teplicku z roku 2000. Její autor Ivan Nosek bydlí hned vedle a sousedé ho tak dlouho přemlouvali, aby jim postavil **kapličku** na místě, kde už jedna stála, až svolil.

"Nová **kaple** se stala opět přirozeným středem obce tam, kde takový střed chyběl. Nemá shromažďovací, ale meditativní charakter," vysvětluje architekt Nosek.

Stavba má pozoruhodnou střechu ve tvaru obráceného černého kornoutu, zdi ve tvaru **rotundy** a úplně odlišný příběh než ty předchozí. Tady tolik nešlo o to, že by se místní **věřící** neměli kde scházet. Zdejší **kaplička** je vlastně jakousi náplastí pro raněnou krajinu pod Milešovkou, kde po odsunu Němců ze Sudet mnoho **kostelů** chátralo a zaniklo. Původní **kaple** v Bílce se ocitla v 70. letech v havarijním stavu, když její základy porušily rozpínající se kořeny lípy, ale opravit ji tehdy nikdo nesměl.

Symbolické je i to, že Nosek pamatuje ještě původní **kapli**, ve které pomáhal zvonit. Důsledně volil místní materiály, například čedič z lomu v nedaleké Dubičné. **Kaple** má také zvláštní parabolická skla, která ladí s tvarem **rotundy**. Nosek využil odpadní sklo z dnes už neexistujícího Výzkumného ústavu skla v Teplicích.

Kostely budoucnosti

Ve své "sídlištní misii" mezi paneláky chce **katolická církev** pokračovat i do budoucna. Poté, co **kostely** oživují rozsáhlé pražské panelákové čtvrti na Jižním Městě či ve Stodůlkách, počítá se s novými **kostely** i na brněnských sídlištích Líšeň a Lesná.

"Po revoluci byl vybudován na území brněnské **diecéze** první **kostel** právě v sídlišti v Žabovřeskách, a to z iniciativy **Salesiánů** Dona Boska. Ti nyní připravují také **kostel** v dalším brněnském sídlišti Líšni," uvedla mluvčí Brněnského **biskupství** Martina Jandlová. Na Lesné financují novostavbu sami místní **věřící** z darů. "V současnosti se v obou farnostech vybírají vhodné architektonické návrhy." Možná není daleko doba, kdy každé velké české sídliště bude mít kromě samoobsluhy, herny a diskotéky také "svůj" **kostel**, podobně jako starší čtvrti českých měst.

Noc **kostelů**

Akce se koná po celé republice 23. května. Večer a v noci budou otevřeny i jindy nepřístupné **kostely** různých **církví**. Někde bude součástí varhanní koncert, jinde průvod se světly, hry pro děti a samozřejmě mše. V době uzávěrky se do akce zapojilo 1 336 **kostelů**, další přibývaly. Seznam viz www.nockostelu.cz. Jak je možné, že se podařilo za socialismu prosadit **kostel**? Skoro všechny se vměstnaly do krátké doby relativní svobody v roce 1968.

Foto: **Kostel svatého** Josefa – Senetářov (okres Blansko), architekt Ludvík Kolek (1971)

Foto: **Kostel** svatého Václava - Břeclav, architekt Ludvík Kolek (1995)

Foto: 2x Profimedia.cz

Foto: **Kostel** Božího milosrdenství – Slavkovice , architekt Ludvík Kolek (2008)

Foto: **Kaple svatého** Václava – Bílka u Teplic, architekt Ivan Nosek (2000)

Foto: 5x archiv MAFRA

Foto: **Kostel svatého** Ducha - Ostrava, architekt Marek Štěpán (2005)

Foto: Atelier Štěpán

Foto: **Kaple** sv. Václava a Anežky České – Šošůvka, arch. Monika Sirná (2002)

Foto: Návrh **kostela Krista** Spasitele v Praze na Barrandově – nerealizováno, architekt Marek Štěpán

Foto: Atelier Štěpán

Foto: Komunitní centrum **svatého** Prokopa – Praha, Stodůlky, architekt Zdeněk Jiran (2001)

Foto: Komunitní centrum Matky Terezy – Praha, Chodov, architektka Vítězslava Rothbauerová (2007)

O autorovi: JAKUB POKORNÝ, jakub.pokorny@idnes.cz